

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПЛ УКРАЇНИ

На правах рукопису

НАТОЧІЙ Анатолій Миколайович

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В САНАТОРНІЙ ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ ДЛЯ ДІТЕЙ
ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ
ІЗ.00.01 – теорія і історія педагогіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-1995

Дисертація є рукописом.

Робота виконана в Інституті педагогіки

Науковий керівник

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00761204 (K)

Сидорова Валентина Василівна

Офіційні опоненти

- доктор педагогічних наук, професор

КОБЗАР Борис Степанович

- кандидат педагогічних наук, доцент

БОЛТІВЕЦЬ Сергій Іванович

Провідна організація

- Херсонський державний педагогічний
інститут

Захист відбудеться " 8 " вересня 1995 р. о 14.00 год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.32.02 в Інституті
педагогіки АПН України за адресою: 252001, Київ-1, вул.Трьохсвя-
тительська,8.

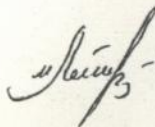
З дисертацією можна ознайомитись у науковій частині інституту.

Автореферат розіслано " 12 " листопада 1995 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

професор

 - М.П. ЛЕВИТСЬКИЙ

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

А к т у а л ь н і с т ь проблеми. Потреба суспільства в інтелектуально розвинених, морально і фізично здорових громадах обумовлює існування загальноосвітніх навчально-виховних закладів різного типу. Одним із таких типів шкіл, що забезпечують навчання, виховання і відновлення здоров'я учнів, є санаторні школи-інтернати різного профілю захворювання. Головне завдання цих закладів – забезпечити поєднання загальноосвітньої підготовки в обсязі державних вимог до освіти з необхідним лікуванням, оздоровленням та реабілітацією хворих дітей.

Історичні і соціально-економічні передумови виникнення і розвитку в Україні шкіл-інтернатів та шкіл подовженого дня, основи організації навчально-виховного процесу і специфіка управління ними знайшли відображення в працях А.Д.Бондаря, Р.Я.Журавльової, Б.С.Кобзаря, М.М.Плоткіна, В.Г.Слюсаренка, Н.А.Сазонтьєвої та ін.

У дисертаційних роботах С.І.Болтівця, Е.М.Будяньської, О.Г.Вельчіяна, Г.О.Покиданова, Є.П.Постовойтова обґрунтовані оптимальні умови організації навчально-виховного та лікувально-оздоровчого процесів у санаторних школах-інтернатах різного типу.

Питання організації лікувально-оздоровчої та санітарно-гігієнічної роботи в загальноосвітніх школах і санаторних школах-інтернатах вивчали В.М.Астапов, М.В.Беніамінова, Е.Т.Глушкова, О.О.Дубровський, У.Е.Оранський, П.В.Чаплін та ін.

Проблеми специфіки лікування захворювань серцево-судинної системи розглянуті в працях вчених-медиків В.О.Алмазова, М.М.Амосова, Д.М.Аронова, В.Д.Мелехіна, Е.Г.Мільнера, В.А.Насонової, Р.Г.Науменко, Т.А.Опанасенко, Н.В.Орлової, Т.В.Парійської та ін.

Психологічні основи процесів навчання і виховання учнів, динаміка психічного розвитку і формування особистості висвітлені в працях А.С.Батуєва, Л.С.Виготського, І.С.Вітенко, А.Б.Добрович,

І.В.Дубровіної, Л.М.Бутки, Н.В.Жутикової, В.А.Крутецького.

Значний внесок у розвиток теорії і практики управління загальноосвітньою школою зробили Ю.К.Бабанський, Ю.А.Конаржевський, Е.Г.Костяшкін, О.О.Орлов, М.Л.Портнов, Р.Х.Шакуров, Т.І.Шамова, а також українські вчені: Є.С.Березняк, А.Д.Бондар, Б.С.Кобзар, В.І.Маслов, Н.М.Островецька, В.С.Пікельна, В.О.Сухомлинський, М.В.Черпінський. Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми показав, що в існуючих дослідженнях не ставилась мета визначення найбільш суттєвих факторів, які впливають на ефективність управління санаторною школою-інтернатом у сучасних соціально-економічних умовах.

Актуальність проблеми організації навчання, виховання та лікування дітей у санаторній школі-інтернаті з профілем захворювання серцево-судинної системи і недостатність її розробки в педагогічній науці та практиці обумовили вибір теми цього дослідження.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний і лікувально-оздоровчий процеси в санаторній школі-інтернаті для дітей з послабленим здоров'ям та із захворюваннями серцево-судинної системи.

Предметом дослідження є організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи.

Метою дослідження - науково обґрунтувати та експериментально перевірити умови ефективної організації реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи.

Гіпотезу дослідження складає припущення, що організація навчання, виховання і лікування учнів буде ефективною, якщо процес індивідуального розвитку хворої дитини здійснюватиметься

на основі раціонального поєднання лікувально-оздоровчого і навчально-виховного процесів. Для цього необхідно, щоб:

1/ технологія комплектування учнями санаторних шкіл-інтернатів відповідного профілю захворювання передбачало всебічне вивчення індивідуальних особливостей дітей, прогнозування роботи з кожним вихованцем, контроль за результативністю реабілітаційного процесу;

2/ формування взаємовідносин в учнівському колективі здійснювалося на основі врахування індивідуальних особливостей кожного вихованця і передбачало проведення діагностики, прогнозування, регулювання взаємовідносин, навчання дітей умінню спілкуватися;

3/ оздоровча робота з учнями носила системний характер і включала: просвітницьку діяльність серед дітей та підлітків шкільного віку, їх батьків, працівників школи; фізичне виховання; реабілітацію хворих дітей; самоконтроль стану здоров'я.

Відповідно до предмета, мети і гіпотези дослідження вивчено такі завдання:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі і практиці, виявити фактори, що суттєво впливають на організацію реабілітаційно-виховного процесу.

2. Обґрунтувати і експериментально перевірити педагогічні умови організації реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті відповідного профілю захворювання.

3. Визначити зміст і структуру внутрішкільного управління в санаторній школі-інтернаті такого типу.

4. Розробити методичні рекомендації щодо формування міжособистісних взаємин в учнівському колективі, удосконалення управлінської діяльності керівників санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи.

Методологічну основу дослідження становлять: психологічні та педагогічні концепції загального розвитку особистості; основні положення теорії внутрішкільного управління, системного підходу до цілісних педагогічних процесів та явищ.

У відповідності до поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз дисертаційних робіт, наукової літератури з питань організації навчально-виховного процесу в школах-інтернатах; вивчення кращого досвіду роботи санаторних шкіл-інтернатів різного типу, зокрема, для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи; анкетування, бесіди, інтерв'ю, соціометрія; педагогічний експеримент.

Були також використані спеціальні аналітико-синтетичні методи: групування і класифікація даних, їх табличне і графічне зображення, методи статистичної обробки.

Дослідження проводилося поетапно.

На першому етапі /1987-1989/ здійснювався теоретичний аналіз проблеми, вивчався досвід організації навчально-виховного процесу в санаторних школах-інтернатах. Це дозволило виявити основні протиріччя теоретичного і практичного характеру, сформулювати основні положення дослідження, розробити програму констатуючого експерименту.

На другому етапі /1990-1992/ вивчалися окремі питання організації навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів у санаторних школах-інтернатах для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи, проводились констатуючі зрізи, збір матеріалів, аналіз, систематизація, класифікація і узагальнення фактичного матеріалу, розпочато формульчий експеримент.

На третьому етапі /1992-1994/ здійснювалася дослідно-експериментальна робота щодо створення умов для ефектив-

ної організації навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів у Миколаївській санаторній школі-інтернаті № 7, узагальнювалися результати експерименту, розроблялися методичні рекомендації.

Дослідженням охоплено 350 учнів, 620 вчителів та 57 керівників санаторних шкіл-інтернатів Миколаївської, Одеської, Херсонської, Харківської, Київської та інших областей України.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретично і експериментально обґрунтованому змісті організації цілісного реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті відповідного профілю захворювання.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні принципів та структури управління реабілітаційно-виховним процесом; специфіки методичної роботи з педагогічними і медичними кадрами; процесу формування міжособистісних взаємин учнів у класному колективі; технології реабілітації хворих дітей у санаторній школі-інтернаті даного профілю захворювання.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо: удосконалення управління санаторною школою-інтернатом у сучасних соціально-економічних умовах; формування міжособистісних взаємин в учнівському колективі, організації реабілітаційної роботи з дітьми та підвищення професійного рівня педагогічних і медичних кадрів. Методичні рекомендації можуть бути використані керівниками санаторних шкіл-інтернатів, організаторами народної освіти, викладачами факультетів підготовки і підвищення кваліфікації організаторів освіти вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної освіти вчителів.

Вірогідність результатів забезпечувалася методологічним обґрунтуванням вихідних позицій, використан-

ням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, які відповідають його предмету, меті і завданням, системним аналізом теоретичного та емпіричного матеріалів, результатами проведеної в санаторних школах-інтернатах дослідницько-експериментальної роботи.

А п р о б а ц і я т а в п р о в а д ж е н н я . Основні положення і результати дослідження обговорювалися на республіканських семінарах в м.Дніпропетровську /жовтень 1990 р./; в Запоріжжі /жовтень 1992 р./; на обласних семінарах директорів шкіл-інтернатів Миколаївської області /1991-1994 рр./; на курсах підвищення кваліфікації при Миколаївському обласному ІУВ.

Н а з а х и с т в и н о с я т ь с я :

- зміст та структура управління в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи;
- технологія формування міжособистісних взаємин учнів у класному колективі;
- система реабілітації хворих дітей в санаторній школі-інтернаті даного профілю захворювання.

С т р у к т у р а д и с е р т а ц і ї . Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, списку основної використаної літератури, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У в с т у п і обґрунтована актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання, сформульовано гіпотезу, розкрито методологічні основи, етапи, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, вірогідність результатів дослідження, положення, що виносяться на захист.

У п е р ш о м у р о з д і л і "Проблема функціонування санаторних шкіл-інтернатів у педагогічній теорії та практиці"

здійснено теоретичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної і методичної літератури, розкрито специфіку функціонування санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи, узагальнено педагогічний досвід з досліджуваної проблеми, визначено недоліки і проблеми, які існують в організації процесу навчання, виховання і лікування учнів у закладах даного профілю захворювання.

Інтенсифікація навчального процесу в школах різного типу значною мірою сприяла підвищенню рівня розумового навантаження на нервово-емоційну сферу учнів. Дослідження Т.В.Абрамчук, М.В.Антропової, Д.М.Аронова, І.С.Артюшенко, Т.П.Сидоренко, П.В.Чапліна в галузі медицини і шкільної гігієни свідчать про зростання кількості захворювань серцево-судинної системи серед дітей шкільного віку та необхідність зближення оздоровчо-гігієнічної і педагогічної практики.

Аналіз педагогічного досвіду допоміг вичленити найбільш поширені варіанти організації навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів у санаторних школах-інтернатах для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи: 1/ паралельне співіснування навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів; 2/ ведучим є лікувально-оздоровчий процес; 3/ основним є навчально-виховний процес, а лікувально-оздоровчий - відіграє допоміжну роль. Більшість санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи працюють саме за цим варіантом. Основними причинами такого стану є слабка матеріально-технічна база лікування і оздоровлення дітей та проблема комплектування цих закладів медичними кадрами.

В констатуючому дослідженні особливу увагу звертали на вивчення стану внутрішкільного управління санаторними школами-ін-

тернатами. Аналіз цього питання свідчить про недостатнє використання потенціалу педагогічного і учнівського колективів, дублювання і паралелізм у роботі шкільної і педагогічної рад. Так, 60 відсотків опитаних керівників санаторних шкіл-інтернатів вважають зайвими шкільні ради, лише 6 відсотків респондентів відмітили, що шкільна рада приймає рішення з основних проблем роботи школи.

Одержані результати дослідження показують, що органи учнівського самоврядування лише частково реалізують управлінські функції, суттєвого впливу на рішення, які приймає дирекція школи, не виявляють. Більшість керівників /78 відсотків/ не включають учнівське самоврядування в організаційну структуру внутрішкільного управління, не уявляють повною мірою зміст управлінської діяльності учнів, відводять їм роль пасивних учасників навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів.

Недостатня ефективність внутрішкільного управління пов'язана з недосконалою, неадекватною сучасним вимогам організаційною структурою. Не завжди рівень професійної підготовки керівників шкіл, управлінські знання і вміння педагогів, медиків і учнів, що беруть участь у вирішенні проблем школи, відповідають завданням, які розв'язуються.

Суттєвими недоліками в роботі санаторних шкіл-інтернатів, на думку учнів, їх батьків, учителів і медичних працівників, є: лікування і оздоровлення учнів в основному медикаментозними методами; недостатність уваги вихованню дітей і їх підготовці до реальних умов життя; психологічні проблеми взаємин: "вихованець-вихованці", "вихованець-педагоги і медичні працівники", "адміністрація-педагоги"; соціальний захист працівників цих закладів.

Названі проблеми і недоліки в роботі санаторних шкіл-інтер-

натів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи зумовлені в першу чергу відсутністю наукового обґрунтування організації навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів, системного підходу до управління закладами такого типу.

У другому розділі "Умови ефективної організації реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюванням серцево-судинної системи" розкрито хід експериментальної роботи і проаналізовано її результати.

Досліджуючи проблему функціонування санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи, ми ставили за мету визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити умови, які сприяли б ефективній організації цілісного реабілітаційно-виховного процесу в закладах відповідного профілю захворювання.

Під реабілітаційно-виховним процесом розуміємо процес індивідуального розвитку хворої дитини, організований на основі раціонального поєднання лікувально-оздоровчого і навчально-виховного процесів у санаторній школі-інтернаті. Він передбачає перехід від усталеної моделі школи-інтернату, в якій домінує навчання чи лікування дітей, до особистісно-розвивальної. Система взаємодії педагогічних, медичних працівників і вихованців переводить їх суб"єкт-об"єктні стосунки на рівень суб"єкт-суб"єктних. Такі взаємовідносини потребують змін у здійсненні навчання, виховання і оздоровлення дітей, а також організаційно-методичному забезпеченні реабілітаційно-виховного процесу.

Дослідно-експериментальна робота з організації реабілітаційно-виховного процесу проводилася безпосередньо на базі Миколаївської санаторної школи-інтернату № 7 для дітей із захворюваннями

серцево-судинної системи в період з 1987 по 1993 роки.

Робота здійснювалася у т р и е т а п и . Мета першого етапу полягала в тому, щоб на основі діагностики стану справ у Миколаївській санаторній школі-інтернаті № 7 та вивченні досвіду функціонування інших шкіл-інтернатів відповідного профілю захворювання переорієнтувати педагогічних і медичних працівників на учня, як на суб'єкта в навчанні, вихованні та оздоровленні, і на необхідність створення цілісного реабілітаційно-виховного процесу.

На цьому етапі констатувалися реальні і потенційні можливості санаторної школи-інтернату щодо створення найкращих побутових, соціально-психологічних умов для навчання, виховання та лікування хворих дітей. Вивчалися питання комплектування санаторної школи-інтернату учнями, педагогічними і медичними кадрами, організації навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів; ефективності внутрішкільного управління, матеріально-технічного забезпечення школи.

На другому етапі основні зусилля шкільного колективу були спрямовані на: створення спеціальної матеріально-технічної бази, яка забезпечувала б сприятливі умови для навчання, виховання і оздоровлення учнів; раціонального комплектування школи-інтернату дітьми з максимальним ефектом оздоровлення кожної хворої дитини; забезпечення інтеграції навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів через індивідуалізацію в роботі з дітьми; створення умов для управління школою-інтернатом на демократичній та гуманній основі.

Ініціативна група щодо проведення експериментально-дослідницької роботи, яка була створена в школі-інтернаті № 7, вирішувала питання науково-методичного забезпечення умов організації реабілітаційно-виховного процесу, координації зусиль медико-педа-

гогічного, учнівського і батьківського колективів у створенні реабілітаційно-виховного процесу.

У своєму дослідженні ми зосередили увагу на таких важливих умовах ефективної організації цього процесу, як: структура внутрішкільного управління, навчальний план та режим дня, комплектування школи-інтернату дітьми, педагогічними і медичними працівниками, формування міжособистісних стосунків в учнівському колективі, система одоровчої роботи в закладах даного профілю захворювання.

Результати проведеного дослідження показали, що удосконаленню структури управління санаторною школою-інтернатом значною мірою сприяє:

- 1/ узгодження цілей, завдань, прав і обов'язків між елементами структури;
- 2/ надання управлінським зв'язкам двохстороннього характеру;
- 3/ комплексна реалізація програмно-цільової, організаційної, регулюючої, контролюючої і аналітичної функцій, які послідовно змінюють одна одну і підпорядковані єдиній меті;
- 4/ організація учнівського самоврядування, яка потребує чіткого визначення сфер діяльності, повноважень, прав, відповідальності з урахуванням загальношкільних інтересів, соціального досвіду, рівня підготовленості до управління, побажань і можливостей учнівського колективу, первинних колективів і колегіальних органів, індивідуальних особливостей школярів; реалізації учнями всіх управлінських функцій, забезпечення циклічності управлінського процесу; створення передумов для використання наявних знань, умінь, навичок учнів, а також їх постійного вдосконалення і набуття нових, заохочення управлінської діяльності вихованців.

У комплексі лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на покращання функціональних і захисних сил організму учнів із

захворюваннями серцево-судинної системи, особливе значення, як фактор неспецифічної профілактики, має раціональний режим дня.

Вивчення протягом декількох років у Миколаївській санаторній школі-інтернаті № 7 впливу розробленого нами режиму дня на показники стану здоров'я, серцево-судинної, центральної нервової системи і працездатність учнів дозволило зробити такі висновки:

1/ Реабілітаційно-виховний процес у санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи може бути забезпечений диференційованим медико-педагогічним підходом до складання режиму дня, який здійснюється за трьома типами: тренувальний, охоронний і індивідуальний. При визначенні типу режиму враховували тривалість і характер захворювання, ступінь ураження і функціональну здатність серцево-судинної системи, можливості адаптаційних механізмів і ступінь натренованості дитячого організму.

2/ У режим дня необхідно періодично вносити зміни, зокрема: регулювати тривалість навчальних занять, перерв між ними та приготування домашніх завдань; ефективно використовувати природні фактори оздоровлення.

Динаміка змін у режимі дня Миколаївської санаторної школи-інтернату № 7 дозволила підвищити функціональні можливості організму хворих дітей і зберігати їх працездатність на достатньому рівні

Важливим організаційним і соціально-психологічним завданням адміністрації санаторної школи-інтернату є комплектування школи дітьми. Технологія комплектування і динамічного перебування дітей у санаторній школі-інтернаті передбачає: 1/ вивчення контингенту хворих дітей; 2/ індивідуальну агітаційну роботу з дитиною і її батьками відносно навчання в санаторній школі-інтернаті; 3/ ознайомлення дітей і їх батьків з умовами навчання і лікування в цьому

закладі у дні відкритих дверей; 4/ відбір хворих дітей у санаторну школу-інтернат на основі висновків медико-педагогічної комісії; 5/ всебічне вивчення зарахованих дітей та прогнозування роботи з кожним вихованцем; 6/ контроль за результативністю і ефективністю реабілітаційно-виховного процесу; 7/ вивчення результатів реабілітації хворих дітей та тривалості їх перебування у школі-інтернаті; 8/ аналіз навчально-виховної і лікувально-оздоровчої роботи з контингентом дітей протягом навчального року.

Формування міжособистісних взаємин в учнівському колективі має суттєве значення для ефективного організації реабілітаційно-виховного процесу. Досвід Миколаївської санаторної школи-інтернату свідчить про те, що це тривалий процес, у якому умовно можна виділити 4 етапи:

1/ діагностика взаємовідносин учнів у класному колективі, яка здійснюється за допомогою соціометричних методик і дозволяє визначити індивідуальні особливості кожного учня;

2/ прогнозування взаємовідносин у класному колективі;

3/ залучення учнів, які мають однорідні психологічні риси і якості та вимагають подібної лікувально-оздоровчої і виховної роботи, до соціально ціннісних і особистісно значущих видів діяльності;

4/ регулювання взаємовідносин, навчання дітей та підлітків умінню спілкуватися.

Основною для формування міжособистісних взаємин у колективі санаторної школи-інтернату є індивідуалізація реабілітаційно-виховного процесу, яку розглядаємо як систему взаємодії між учасниками цього процесу, коли найповніше використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого всебічного розвитку і вдосконалення особистості.

Результати дослідження переконують у необхідності переходу від епізодичної індивідуалізації завдань до диференційованої побудови навчально-виховного процесу. Методика організації цього процесу на основі вивчення психологічних і фізіологічних особливостей учнів включає:

- тестування учнів під час зарахування до школи;
- створення ситуації успіху для кожної дитини;
- організацію в початкових класах внутрішньої та зовнішньої диференціації в 5-7 класах;
- здійснення навчання у 8-11 класах на основі профільної диференціації та інтеграції навчально-виховного процесу;
- проведення позакласної роботи з використанням методики колективних творчих справ учнів;
- організацію психологічної служби, яка б сприяла: забезпеченню кожній дитині психологічно комфортної ситуації в школі; профілактиці можливих порушень у навчанні, вихованні, оздоровленні дітей; істотному підвищенню психологічної культури адміністрації, педагогів, медичних працівників через систему відповідних заходів; проектуванню системи розвивального навчання і ефективного оздоровлення, де психодіагностичні дослідження становлять вихідний і обов'язковий етап керованого неперервного контролю за психосоціальним зростанням учня і вчителя.

В умовах санаторної школи-інтернату учень має виступати суб'єктом у процесі оздоровлення, вивчення свого організму і підтримання його на належному рівні. Розроблена нами система оздоровчої роботи включає: просвітницьку діяльність серед учнів, їх батьків, працівників школи з питань формування здорового способу життя; фізичне виховання; реабілітацію хворих дітей; самоконтроль учнями стану здоров'я.

Третій етап - аналітико-прогностичний. Враховуючи специфіку санаторної школи-інтернату, ми оцінювали організацію реабілітаційно-виховного процесу за такими критеріями:

- педагогічна ефективність, що характеризується мірою реалізації цілей навчання, виховання і лікування порівняно з заданими чи можливими. До показників педагогічної ефективності відносимо ступінь інтересу дітей до вивчення шкільних предметів, бажання бути здоровим, рівень задоволеності учнів, працівників школи і батьків організацією навчання, виховання і лікування, зміни у фізичному, інтелектуальному, духовному розвитку дітей, їх активність, організованість;

- економічна ефективність, що відображає ступінь досягнення цілей реабілітаційно-виховного процесу при раціональному використанні матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;

- рівень соціалізації, що передбачає соціальний захист хворих дітей, впровадження в практику роботи школи-інтернату ідеї розвитку дитини, формування здорового способу життя, уміння контролювати стан здоров'я, підготовку дітей до активного творчого життя.

Аналіз організації реабілітаційно-виховного процесу за період з 1988 по 1992 роки свідчить про те, що міцна навчально-матеріальна і лікувально-оздоровча база, сприятливий морально-психологічний мікроклімат у шкільному колективі сприяли створенню належних побутових і психологічних умов для всіх учасників реабілітаційно-виховного процесу. Значно зросла кількість учнів і їх батьків, які задоволені умовами перебування в санаторній школі-інтернаті.

Якщо в 1987 році в школі-інтернаті навчалася 52 відсотка практично здорових дітей, то в 1992 році всі учні за станом здоров'я відповідали профілю школи. Це означає, що збільшилась кількість хворих дітей, які мали можливість відновити своє здоров'я в умовах

санаторної школи-інтернату.

Таблиця № 1

Кількість учнів, охоплених різними видами лікувально-оздоровчої роботи в Миколаївській санаторній школі-інтернаті № 7

Пор. №	Навчальний рік	К-сть дітей	Біцліно-терапія	Фізіотерапія	Протирецидивне лікування ліками	Інші види лікування оздоровлення	Оперативне лікування
1.	1987-1988	249	78	151	240	72	32
2.	1988-1989	268	79	170	235	96	24
3.	1989-1990	325	56	198	281	102	19
4.	1990-1991	311	45	282	269	150	8
5.	1991-1992	350	68	320	274	241	9

Важливою умовою ефективної організації реабілітаційно-виховного процесу стало формування економічних інтересів суб'єктів цього процесу, що включало такі напрямки роботи: а/ раціональне використання та планомірне зміцнення матеріальних ресурсів школи-інтернату; б/ введення контрактної системи при відборі, розстановці кадрів та оплаті їх праці; в/ створення системи регулювання заробітної плати працівників санаторної школи-інтернату.

Ця система будується за принципами відповідності матеріального заохочення працівників кількості і якості їх праці. Кількісна характеристика праці враховується системою тарифних ставок і посадових окладів, а якісна - за допомогою преміальної системи.

Зміни у структурі та змісті внутрішнього управління певною мірою сприяли його демократизації та гуманізації. Воно стало особистісно-орієнтованим, бо кожний учасник реабілітаційно-виховного процесу зацікавлений у найкращих кінцевих результатах. Про це

свідчать результати опитування учнів, їх батьків, педагогічних і медичних працівників щодо оцінки стану управлінської діяльності керівників школи-інтернату.

Таблиця № 2

Оцінка стану управлінської діяльності керівників школи-інтернату /в % /

Пор. №	Категорія опитуваних	1988 рік			1993 рік		
		"добре"	"задов."	"незадов."	"добре"	"задов."	"незадов."
1.	Вчителі	10	58	32	72	20	8
2.	Вихователі	12	62	26	84	13	3
3.	Медичні працівники	21	64	15	75	20	5
4.	Вихованці	3	48	49	91	8,5	0,5
5.	Батьки	24	38	38	93	6	1

Ще одним критерієм оцінки результативності навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів є вивчення впливу їх на подальшу долю вихованця. Санаторна школа-інтернат повинна нести відповідальність за кожного свого випускника і тих учнів, які після проходження курсу лікувально-оздоровчої роботи перейшли на навчання в загальноосвітню школу.

Результати опитування випускників санаторних шкіл-інтернатів про вибір каналів освіти, професій та роботи після закінчення Миколаївської санаторної школи-інтернату № 7 свідчать про зростання, починаючи з 1993 року, кількості випускників 9 і II класів, які продовжують навчання у вищих навчальних закладах. /Див.табл. № 3/.

Аналіз проблеми організації реабілітаційно-виховного процесу в психолого-педагогічній і медичній літературі та практиці, результати експериментальної роботи дозволяють зробити такі висновки:

Таблиця № 3

Кількість випускників, які продовжують навчання

Пор. №	Навчальний рік	Кількість випускників			Технікуми	Училища			Курси навчання професії
		18 кл.	10 кл.	Інститути		СПТУ	Військові	Інші	
1.	1987-1988	34	14	2	3	20	-	7	10
2.	1988-1989	55	21	2	7	24	-	9	9
3.	1989-1990	21	17	4	5	15	1	5	3
		<u>9 кл.</u>	<u>11 кл.</u>						
4.	1990-1991	37	23	15	11	14	3	2	12
5.	1991-1992	32	19	8	17	11	2	8	2
6.	1992-1993	33	17	8	4	7	1	9	15

1. У літературі з проблеми дослідження недостатньо вивчені питання здійснення навчання, виховання, лікування, психологічної реабілітації хворих дітей у санаторних школах-інтернатах даного профілю захворювання.

2. Вивчення стану функціонування санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи свідчить про наявність проблем і недоліків, які характерні для більшості з них, зокрема: відсутність чіткої технології комплектування санаторних шкіл-інтернатів дітьми за профілем захворювання, недосконалість організаційної структури управління, застосування в лікувально-оздоровчому процесі лише медикаментозної терапії, організації навчально-виховного процесу без урахування специфіки захворювання, відсутність необхідних умов для всебічного розвитку учнів на основі оптимального поєднання лікування, навчання і виховання.

3. Комфортні умови для індивідуального розвитку хворої дитини в санаторній школі-інтернаті можуть бути забезпечені організацією єдиного реабілітаційно-виховного процесу, центром якого є дитина з її складним світом думок, почуттів, а метою - формування такої позиції, котра, виявляючись у соціальній активності і гуманістичній спрямованості, детермінує її самоактуалізацію, самореалізацію можливостей.

4. Важливою умовою оптимального поєднання навчально-виховного і лікувально-оздоровчого процесів у санаторній школі-інтернаті з даним профілем захворювання є забезпечення диференційованого медико-педагогічного підходу до складання режиму дня, здійснюваного за трьома типами: тренувальний, охоронний і індивідуальний. При визначенні типу режиму враховують тривалість і характер захворювання, ступінь ураження і функціональну здатність серцево-судинної системи, можливості адаптаційних механізмів і ступінь напруженості дитячого організму.

5. Складна і багатогранна робота в санаторній школі-інтернаті потребує удосконалення планування на основі використання комплексно-цільового методу, який передбачає складання комплексних цільових програм; застосування системного підходу, що означає відносну цілісність і самостійність дидактичної, виховної, лікувально-реабілітаційної частин плану, а також їх єдність і взаємозв'язок; орієнтації запланованих заходів на кінцеві результати.

6. Методична робота - це цілісна система взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації і професійної майстерності, розвиток творчого потенціалу кожного вчителя, вихователя, медичного працівника, досягнення цілей і завдань реабілітаційно-виховного процесу.

Специфіка санаторної школи-інтернату передбачає наявність динамічної структури системи методичної роботи та посилення уваги до реалізації в практичній діяльності основних її функцій: діагностичної, коригуючої, прогностичної, моделюючої, а також створення умов для розвитку творчих здібностей кожного вчителя, вихователя, медичного працівника, удосконалення їх майстерності.

7. В умовах санаторної школи-інтернату учень має виступати суб'єктом у процесі оздоровлення, вивчення свого організму і підтримання його на належному рівні. Відновленню, зміцненню здоров'я дитини розроблена система оздоровчої роботи, яка включає просвітницьку діяльність серед учнів, батьків, працівників школи-інтернату з питань санітарно-гігієнічної освіти, формування здорового способу життя, фізичне виховання, реабілітацію хворих дітей, самоконтроль учнями стану здоров'я.

Актуальність і багатогранність досліджуваної проблеми обумовлює необхідність її подальшої розробки. На нашу думку, спеціального вивчення потребують питання організації навчального процесу з урахуванням психо-фізіологічних особливостей учнів, обґрунтування системи виховної роботи, яка б відповідала інтересам і можливостям дітей із захворюваннями серцево-судинної системи, оптимальної навчально-матеріальної бази в школах-інтернатах такого типу, розроблення нових методик оздоровлення учнів у цих закладах.

Основні положення роботи відображені в таких публікаціях дисертанта:

1. Работа руководителя санаторной школы-интерната по созданию оптимальных условий для обучения больных детей: Тезисы докладов и выступлений на Всесоюзной конференции руководителей детских санаториев и санаторных школ-интернатов /г.Мелезоводск, 1989/.- М., 1989. - С. 25-27.

2. Индивидуальный подход к учащимся в условиях санаторной школы-интерната: Тезисы докладов и выступлений на Республиканском семинаре руководителей санаторных школ-интернатов /г.Днепропетровск, 1990/. - Днепропетровск, 1990. - С. 14-16.

3. Системний підхід до управління санаторною школою-інтернатом: Тези доповідей та виступів: К., 1993. - С. 44-47.

4. Развитие творческой активности учащихся в процессе обучения: Тезисы докладов отчетной научной конференции Николаевского государственного педагогического института /г.Николаев, 1993/. - Николаев, 1993. - С. 17-18.

5. Модель реорганізації курсової перепідготовки працівників шкіл-інтернатів: Тези доповідей та виступів на міжрегіональній науковій конференції /м.Миколаїв, 1994/. - Миколаїв, 1994. - С. 51-52.

6. Методичні рекомендації "Система оздоровчої роботи в санаторних школах-інтернатах для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи". - К., 1995. - 15 с.

7. Методичні рекомендації "Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторних школах-інтернатах". - К., 1995. - 21 с.

Natochiy A.M. The organization of rehabilitative and educative process at sanatorium boarding school for heart vascular disease children .

Thesis on receiving a higher degree of a Candidate of Sciences in pedagogics, speciality 13.00.01 - theory and history of pedagogics. Institute of Pedagogics of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 1995.

The thesis deals with the conditions of effective organization of rehabilitative and educative process at sanatorium boarding school for heart vascular disease children.

It is determined that the effectiveness of pupils education, training and treatment at sanatorium boarding school of this type depends on rational school staffing technology by children, differentiative medical and pedagogical method of approach to day regime compiling, degree of forming interrelations at pupil body, sanitation work system of pupils, their knacks of controlling own state of health.

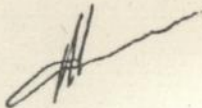
НАТОЧЫ А.Н. Организация реабилитационно-воспитательного процесса в санаторной школе-интернате для детей, имеющих заболевания сердечно-сосудистой системы.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - теория и история педагогики. Институт педагогики АИИ Украины. Киев: 1995.

В диссертации научно обоснованы условия эффективной организации реабилитационно-воспитательного процесса в санаторной школе-интернате для детей, имеющих заболевания сердечно-сосудистой системы.

Установлено, что эффективность обучения, воспитания и лечения учащихся в санаторной школе-интернате соответствующего профиля зависит от рациональной технологии комплектования школы детьми, дифференцированного медико-педагогического подхода к составлению режима дня, степени сформированности межличностных взаимоотношений в учебном коллективе, системы оздоровительной работы с учащимися, их умения контролировать состояние своего здоровья.

Ключові слова: реабілітаційно-виховний процес, ефективність, організація, розвиток, соціалізація.

Пілісано до друку 07.07.1995 р. Об. І, 2. Формат 60x84 І/І6.

Друк офсетний. Тир. 100. Зам. ІІ2. Безилатно.

ІОД УДПУ ім. Драгоманова, Київ, Пирогова, 9.

AB 33.033